

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXIV

Нови Сад, јул—август 1992
Број 7—8

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Милорад
Живановић

Законска и вољна компензација

Др Светислав
Мариновић

Смртна казна и еутаназиа

ПОГЛЕДИ И МИШЉЕЊА

Мирослав Здјелар

Право у пресуди — превара у животу

КРИТИКА ПРАВНЕ ПРАКСЕ

Мр Војин Мишић

Новеле уговора о закупу пословних зграда и просторија

ПРИКАЗИ

Петар Теофиловић

Колин Вилсон: „Психологија убиства”

ПРАВНА ПРАКСА

Кривично право — Грађанско право

IN MEMORIAM

Вукадин Поповић

Хелена Узелац (1941—1992)

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК“ Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

ARTICLES AND DISCUSSIONS

- Dr Milorad Živanović Legal and Voluntary Compensation
Dr Svetislav Marinović Death Penalty and Euthanasia

VIEWS AND OPINIONS

- Miroslav Zdjelar Law in a Verdict — Deceit in Life

A CRITIQUE OF PRACTICE

- Vojin Mišić, M. A. Novelties in Rental Agreements Concerning
Business Buildings and Premises

REVIEWS

- Petar Teofilović Colin Wilson: „Psihologija ubistva” (Colin
Wilson: „Order of Assassins, Psychology of
Murder”)

LAW PRACTICE

Criminal Law — Civil Law

IN MEMORIAM

- Vukadin Popović Helena Uzelac (1941—1992)

ANNOUNCEMENT

From the Meeting of the Managing Board

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАКСУ И ТЕОРИЈУ ПРАКСЕ

Година LXIV

Београд, 1912—1913
Београд, 1914—1915

ОСНОВАНА 1921. У НОВОМ САДУ

ЧЛАНЦИ
Др. Јован М. Јовановић
Др. Милош М. Милошевић
Др. Милош М. Милошевић
Др. Милош М. Милошевић
Др. Милош М. Милошевић

ЗАКОНСКИ И ВОЉНИ КОМПРОМИС

У овом раду се разматрају различита питања из области
грађанског права, а нарочито она која се тичу
обавеза и одговорности. Аутор се бави
анализом различитих случајева и покушава да
нађе правна решења за оне ситуације у којима
закон не даје јасна упутства. Циљ је да се
покаже како се закон и воља могу помирити
у пракси, а не само у теорији.

Овај рад је резултат истраживања које је аутор
провео у последњих неколико година.

Писао је: Др. Милош М. Милошевић

У овом раду се разматрају различита питања из области
грађанског права, а нарочито она која се тичу
обавеза и одговорности. Аутор се бави
анализом различитих случајева и покушава да
нађе правна решења за оне ситуације у којима
закон не даје јасна упутства. Циљ је да се
покаже како се закон и воља могу помирити
у пракси, а не само у теорији.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Коста Мајински (1928—1932), др Никола Николић (1933—1936), др Василије Станковић (1936), др Славко М. Фирић (1937), Владимир К. Хаџи (1937—1941), Мило-рао Божић (1952—1972), Сава Савић (1973—1987)

Уређивачки одбор

МИРОСЛАВ ЗДЈЕЛАР

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Александар Маркићевић, адвокат у Новом Саду, Миловој Милић, адвокат у Сремској Митровици, Имре Варади, адвокат у Зрењанину, Александар Вргић, адвокат у Новом Саду, Марија Милорадов, адвокат у Новом Саду, мр Жељко Томић, адвокат у Новом Саду

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Адреса Уредништва

21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. Телефон: 021/29-459

Рукописи се не враћају.

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXIV

Нови Сад, јул—август 1992
Број 7—8

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Милорад Живановић
доцент Правног факултета у Бањалуци

ЗАКОНСКА И ВОЉНА КОМПЕНЗАЦИЈА

До компензације може доћи или на основу закона или по вољи странака или на основу судске одлуке. Због тога се у теорији говори о *законској, вољној и судској компензацији*. Неки аутори мисле да се овде ради о *врстама компензације*.¹ Међутим, овде није реч о врстама, већ о *начинима* пребијања, јер је компензација јединствен правни институт.

I. ЗАКОНСКА КОМПЕНЗАЦИЈА

Овај начин компензације карактеристичан је за француско право (чл. 1290. француског Грађанског законика).² Законска

¹ Тако, на пример, др Љубиша Милошевић: *Облигационо право*, Научна књига, Београд, 1974, стр. 253.

² Законска компензација примењује се код нас у стечајном праву. Тако, према одредби члана 192. Закона о санацији и престанку организација удруженог рада („Службени лист СФРЈ”, бр. 72/86, 42/87, 75/87), потраживања повериоца и стечајног дужника која су се на дан отварања стечајног поступка могла пребити, сматрају се пребијеним и не пријављују се у стечајну масу. Садржај пријаве (и разматрање стечајног већа) може бити само онај део потраживања повериоца који прелази висину противпотраживања стечајног дужника према истом повериоцу. (Пресуда Врховног суда БиХ Пж 294/83. од 29. III 1984, Збирка судских одлука од 1984, Књ. IX, св. 1, одлука бр. 71; ВПС Хрватске, број Пж—1468/88 од 24. маја 1988, Преглед судске праксе 38/88, одлука бр. 198; Привредни суд Хрватске, Пж—1862/89 од 20. новембра 1990, Преглед судске праксе 48/91, одлука бр. 148; Привредни суд Хрватске, Пж—1962/88 од 12. јула 1988, Преглед судске праксе 41/89, одлука бр. 168). Због то-

компензација³ настаје аутоматски, чим се две компензационе тражбине нађу једна наспрам друге (*ipso iure compensatur*). Компензација настаје без знања и воље странака, па се због тога захтева да тражбине испуњавају све законом предвиђене услове за пребијање, између осталог и да буду ликвидне. Тражбине се пребијају када су ти услови испуњени, независно од воље носиоца тих потраживања и без потребе да се они изјасне о компензацији, па чак и против њихове воље. Ако су тражбине по вредности исте, доћи ће до њиховог престанка, а ако су по вредности различите престаће у потпуности она која је по вредности мања, док ће престасти делимично она која је по вредности већа. Због тога суд по службеној дужности води рачуна о њеном наступању. За законску компензацију битни су углавном објективни елементи, док се субјективни искључују. Према томе, на ову врсту компензације нема утицаја неспособност субјеката облигације за вршење правних радњи у вези са исплатом дуга односно наплатом тражбине. Ако би један од субјеката платио свој дуг после извршене компензације, а тога није био свестан, тј. био је у заблуди о постојању дуга, моћи ће тражити назад оно што је платио *condictio indebiti* (плаћено недугувано).

Правило о аутоматској компензацији је диспозитивне природе те га странке могу уговором искључити и решити то питање на други начин.

II. ВОЉНА КОМПЕНЗАЦИЈА

Вољна компензација настаје по вољи заинтересованих лица, а може бити уговорна и једностранна.

га се, на пример, потраживања од дужника, која су настала пре дана отварања стечајног поступка, не могу пребити потраживањем стечајне масе која је настала после дана отварања стечајног поступка. (Привредни суд Хрватске, Пж—2343/88 од 11. октобра 1988, Преглед судске праксе 42/89, одлука бр. 141).

До компензације, дакле, долази аутоматски, а не тек када једна страна изјави другој да врши пребој, као код вољне једностране компензације на коју се односе одредбе чл. 336. до 343. ЗОО. Суд је овлаштен да у изреци пресуде, након усвајања тужбеног и противтужбеног захтева, изврши пребој и у случају када поверилац није известио стечајног управника о пребијању. (Пресуда Врховног суда БиХ, број Пж. 294/83 од 29. марта 1984, Билтен судске праксе Врховног суда Босне и Херцеговине, Сарајево, 3/1984, стр. 39).

³ О законској компензацији види др Богдан Лоза: Начин остварења компензације у нашем праву, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, Сарајево, број XI, од 1963, стр. 72; Др Љубиша Милошевић: наведено дело, стр. 253; Др Живомир С. Борђевић — др Владан С. Станковић: Облигационо право, Општи део, Треће издање, „Савремена администрација“, Београд, 1980, стр. 587; Др Јаков Радишић: Облигационо право, Општи део, „Нолит“, Београд, 1979, стр. 311.

1. Уговорна компензација

Уговорна (двострана) компензација представља споразум заинтересованих страна да пребију своја међусобна потраживања (*pactum de compensando*). Овај начин компензације врши се путем тзв. *компензационог уговора* који је неформалан. Компензација настаје тек његовим закључењем. Ако уговор не буде закључен до компензације неће ни доћи.⁴ Због тога се ова компензација и не сматра неком врстом принудне наплате тражбине, као што је то случај код законске и једностране компензације. Странке су господари облигационих односа, па саме и одређују која ће и под којим условима потраживања пребити.⁵ Једино је нужно — по природи ствари — да тражбине буду узајамне.⁶ Иначе, странке могу компензирати и разнородна и недоспела потраживања. Оне се могу споразумети и о пребијању својих узајамних потраживања када је једно од њих или су оба неутужива, тј. када су у питању натуралне тражбине. Оквир у којем се закључује уговор о компензацији, представља принцип слободе уговарања (чл. 10 ЗОУ). Тако, на пример, не могу се на основу уговора компензирати потраживања чије је пребијање искључено нормама императивне природе. Уговором о компензацији одређују се и дејства компензације, тј. када ће се сматрати да су тражбине обрачунате и престале. Један вид уговора о компензацији је и *уговор о контокоренту* (текућем рачуну), којим се предвиђа аутоматско пребијање потраживања (стално или на крају обрачунског периода), без икакве изјаве о томе.⁷

Уговорна компензација има практични значај, јер омогућава да се пребију узајамна потраживања која иначе не испуњавају услове за законску или судску компензацију.

⁴ Нема правоваљаног споразума о компензацији који се закључи само између пријашњег дужника и примаоца дуга без пристанка веровника. Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 110/80. од 19. I 1981, збирка судских одлука од 1981, Књ. VI, св. 1, одлука бр. 58).

⁵ Тако, на пример, ако странке у уговору предвиде да ће се плаћање извршити искључиво компензацијом, та одредба странке обавезује само ако су при томе уговориле коју ће робу противна странка узети, по којој цени и у којој количини. Правно дејство производи само споразум који садржи све оне битне елементе које мора имати уговор о купопродаји.

Уколико странке уговоре да ће се међусобно потраживања исплаћивати путем компензације, у том случају мора бити тачно прецизирано о којим се потраживањима ради, од којих радне организације и у ком износу. (Решење Вишег привредног суда у Београду П-3397/70 од 17. XII 1970. и решење Врховног привредног суда, Сл. 135/71, од 14. јула 1971, Зборник судске праксе, Београд, 2—3/1971, одлука бр. 240).

⁶ Овај услов је испуњен кад је дужник потраживања које се пребија поверилац потраживања са којим се ово пребија, тј. дужник има потраживање према повериоцу коме и он дугује. Другим речима, узајамна су она потраживања која постоје између *истих лица*.

⁷ Др *Јаков Радишић*: наведено дело, стр. 312; Опширније о контокорентском уговору види код др *Ратимира Кашићанина*: Компензација узајамних потраживања привредних организација, Привредно правни приручник, Београд, 4/1967.

2. Једнострана компензација

До овог начина компензације долази на основу изјаве воље једног од субјеката узајамних облигација (чл. 337. ст. 1. ЗОО). Изјава може бити дата у било којој форми. Битно је да је дата озбиљно и у циљу настанка компензације. Потребно је да је компензант пословно способан, јер изјавом да врши компензацију он располаже својим потраживањем. Изјава не може бити дата пре него што су се стекли сви потребни услови за компензацију. Потраживања морају да испуњавају исте оне услове који се траже за наступање законске компензације. Разлика је само у томе, што се код законске компензације тражи само испуњење објективних услова, а код једностране компензације и објективних услова и субјективне претпоставке — давање изјаве воље. Овај начин компензације представља принудну наплату потраживања, јер се не тражи сагласност и другог субјекта да би дошло до обрачунавања и престанка потраживања.⁸

Ако између лица постоји више једнородних и доспелих потраживања, онда се пребијање може остварити на више начина.

Најпре, може се десити да страна која жели компензацију, обавести о томе другу страну и истовремено одреди која од њихових узајамних потраживања сматра угашеним на основу тога саопштења. Ако су та два узајамна потраживања једнака по висини, онда ће се дејства пребијања манифестовати као престанак та два потраживања. Међутим, ако она нису једнака по висини, пребијање ће се вршити по правилима која важе за урачунавање испуњења (чл. 312. и 313. ЗОО). Ако је потраживање стране која је дала изјаву о пребијању веће од потраживања друге стране, онда ће мање потраживање престати, а вишак који је преостео од овог већег потраживања, употребити се за пребијање са оним, од осталих потраживања друге стране, које је означено у изјави о пребијању. Ако је потраживање стране која је дала компензациону изјаву мање од потраживања друге стране са којим се врши пребијање — оно ће престати и питање урачунавања пребијањем неће се ни постављати.

Међутим, ако страна која жели пребијање обавести о томе другу страну али не значи која два, од више узајамних потраживања њоме пребија, могућна су два исхода. Прво, ако својом изјавом не одреди ни своје потраживање нити оно друго са којим би се вршила компензација, та ће изјава остати без икаквих правних дејстава. Ово због тога, што изјава једног лица у ситуацији кад је оно истовремено и поверилац и ду-

⁸ Неки аустријски писци тумачили су § 1438. АГЗ тако да у аустријском праву постоји законска компензација, позивајући се углавном на речи „онда настаје”. Они су остали у мањини. Превладало је схватање да се ради о једностраној компензацији. (Види код: *Др Богдан Лоза*: наведени чланак, стр. 75).

жник према другом лицу, мора на сигуран и недвосмислен начин да изрази намеру о пребијању два одређена потраживања. Ако тог одређења у изјави нема, она се и не може сматрати компензационом изјавом. У пракси је чешћи случај да једно лице својом изјавом назначи, које од више својих потраживања жели да пребије, али пропусти да одреди и потраживање друге стране са којим би се оно пребило.⁹ У том случају ће ова изјава изазвати пребијање тог назначеног потраживања са оним, од више потраживања друге стране, које је одређено редоследом предвиђеним правилима о урачунавању испуњења.¹⁰ На пример, ако је то назначено потраживање веће од онога са којим, према поменутом реду треба да се пребије, вишак који преостане пребија се са следећим потраживањем друге стране према истом редоследу, па ако и после тога преостане неки вишак, са следећим и тако редом. Ако је потраживање назначено у изјави мање од онога са којим према утврђеном реду треба да се пребије, оно ће престати и неће ни доћи до урачунавања пребијањем.¹¹

Изјава о пребијању има ретроактивно дејство, тј. „сматра се да је пребијање настало оног часа кад су се стекли услови за то“ (чл. 337. 300).¹² Ово правило је уступак учењу о тзв. законској компензацији. Сматра се да онај ко зна да свој дуг може угасити пребијањем не мора га ни исплаћивати, иако није дао изјаву о компензацији.¹³ Практични значај ретроактивног дејства изјаве о пребијању веома је велики, јер никакви догађаји који су настали од момента стицања законских услова за компензацију до давања изјаве, немају правни значај. Тако, на пример, ако су тражбине гласиле на страну валуту, обрачун се врши према ранијем, а не према садашњем курсу.

Изјава о пребијању доводи до престанка обе облигације ако су по вредности биле исте (потпуна компензација). Пошто

⁹ Пресуда Вишег привредног суда у Београду Пж-2338/73 од 7. VIII 1974, Зборник судске праксе, Београд, 15—16/1974, одлука бр. 904.

¹⁰ ВПС Хрватске, Пж-2208/86 од 17. марта 1987, Преглед судске праксе 34/87, одлука бр. 209.

¹¹ Проф. др Слободан Перовић—проф. др Драгољуб Стојановић: Коментар Закона о облигационим односима, Књ. прва, Културни центар — Горњи Милановац и Правни факултет — Крагујевац, 1980, стр. 882, 883; Ако тужени против платног налога истакне приговор за одређену суму, а у приговору се одређено не изјасни на шта се односи приговорени износ, а то не учини ни до завршетка главне расправе има се сматрати да се неприговореним износом покрива најстарији дуг тј. дуг који је раније доспео. (Пресуда Врховног привредног суда Сл-645/72, Пресуда Вишег привредног суда у Београду П-1736/71, Зборник судске праксе, Београд, 5—6/72, одлука бр. 457).

¹² Чл. 124. швајцарског Законика о облигацијама, § 1380 Предоснове грађанског законика за Краљевину Југославију, ВПС Хрватске, Пж-2208/86 од 17. марта 1987, Преглед судске праксе, 34/87, одлука бр. 209.

¹³ Karl Larenz: Lehrbuch des Schuldrechts, I Band: Allgemeiner Teil, 11. Auflage, München, 1976, стр. 213 (види код: Др Јаков Радишић: наведено дело, стр. 312).

изјава има ретроактивно дејство сматра се да су ове облигације престале у часу када су се стекли услови за пребијање. Ако су рокови доспелости облигација били различити онда су обе престале у моменту када је доспела и друга облигација. У овом случају, по касније доспелој облигацији текла је доцња до момента доспелости друге облигације и тог момента су престале обе. Ако је доцња постојала поводом новчане обавезе, па су текле камате, оне се имају узети у обзир код пребијања. Камата је споредна обавеза која се такође мора испунити. Ако су облигације биле по вредности различите, доћи ће до потпуног престанка по вредности мање, док ће по вредности већа престати у делу који је раван по вредности мањој облигацији, а у осталом делу ће остати на снази (делимична компензација).¹⁴

У литератури¹⁵ се наводи неколико аргумената против законске компензације, а у корист компензације на основу једностране изјаве дужника:

Прво, није јасно која ће се од више тражбина угасити на основу компензације, а које ће остати и даље, у случају кад једна страна има према другој више компензабилних потраживања док она сама, према овој првој, има само једно такво потраживање. Тада би се могао евентуално применити критеријум ранијег времена доспећа или критеријум терета оптерећености (на пример, већа каматна стопа и др.) или критеријум веће вредности. Међутим поставља се питање, шта ако су две тражбине доспеле истовремено или су једнако оптерећене или су исте по вредности? У том случају неизвесност остаје и нужно је да се стране договоре или да се бар дужник изјасни о томе. Овим се иде ка примени правила о једностраној или уговорној компензацији.

Друго, незгоде настају и у случају цесије једне тражбине која је већ угашена на основу компензације — аутоматски, без знања страна. Наиме, може се десити да један од субјеката не знајући за законску компензацију цедира своје потраживање, сматрајући да оно и даље постоји. У том случају он на трећег није пренео ништа, јер се тражбина сматра престалом, а једно од основних правила грађанског права је да се на другога не може пренети више права него што се сам има (*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse haberet*). Ако би се цесионар обратио дужнику за наплату, мислећи да је носилац односа тражбине, дужник може одбити исплату са образложењем да тражбина не постоји позивајући се на компензацију. Цесионар се тада може обратити само седенту да му врати дату накнаду за наводно уступљену тражбину, јер се цедент неосновано обогатио. У оваквим ситуацијама могућност зло-

¹⁴ *Благојевић—Круљ*: Коментар Закона о облигационим односима, Књ. I, „Савремена администрација”, Београд, 1983, стр. 807.

¹⁵ Тако, на пример, *др Богдан Лоза*: наведени чланак, стр. 80—82, *др Живомир С. Борђевић—др Владан С. Станковић*: наведено дело, стр. 587.

употребе је доста велика. Сигурност правног промета доводи се у питање, а заштита трећих лица сведена је на минимум.

И треће, поставља се једно принципијелно питање, да ли баш увек узајамне облигације треба да престану саме по себи? Зар се на овај начин не негира начело аутономије воље, као један од основних принципа регулисања грађанско-правних односа. На тај начин посеже се у имовинске односе субјеката без њиховог пристанка па чак и против њихове воље. Не виде се неки ваљани разлози да се субјектима узајамних облигација онемогући коришћење наведеног принципа.

Због тога сматрамо, да је једнострана компензација најпогоднија. Њом се отклања неизвесност о томе која је од више компензабилних тражбина престала односно која је узета за обрачун са тражином која се истиче у пребој. Њом се такође отклањају нејасноће у односима између субјеката узајамних потраживања и онемогућава се евентуална злоупотреба. Не може се десити да субјекти не знају за компензацију, јер се она не дешава мимо њих. Један од субјеката мора поставити компензациони захтев и доставити га другоме, а то значи да су обојица обавештени о наступању компензације. Најзад, једнострана компензација је потпуно у складу са начелом аутономије воље, односно слободне иницијативе странака, које важи у домену регулисања грађанско-правних односа. Зашто не омогућити субјектима да и на други начин решавају своје међусобне односе (исплатом, опростом и сл.), а не само путем компензације. Све ово је утицало на то, да је и наш Закон о облигационим односима прихватио једнострану компензацију.

Др Светислав Мариновић
адвокат у Подгорици

СМРТНА КАЗНА И ЕУТАНАЗИЈА

1. *Општа разматрања*

У лаичком свијету се често прави аналогија између смртне казне и еутаназије а некада се ова два института поистовјећују, што наноси становиту штету еутаназији, па се јавља потреба објашњења разлике између смртне казне и ње.

У истом правцу, и неки правно необразовани противници еутаназије иду још даље и поистовјећују еутаназију са смртном казном наводећи да се и ова изриче и извршава над немоћним и недужним лицима што је у колизији са правдом и правичношћу који захтијевају одговорност и казну само за почињени деликт, што код еутаназије није случај. Самим тим, њој не би било мјеста у животној пракси а још мање у законској регулативи. Док је казна пандан злочину, код еутаназије постоји казна а да јој не претходи злочин.

Међутим, смртна казна и еутаназија су, без обзира на неке спољашње сличности, и појмовно и фактички различити правни институти са великим разликама, премда међу њима постоје и становите сличности које су више формалне и визуелне природе него суштинске.

2. *Сличности између смртне казне и еутаназије*

Сличности између смртне казне и еутаназије би се, у битном, састојале у следећем:

1) И смртна казна и еутаназија представљају лишавање живота неког лица. Међутим, када се еутаназија озакони у правном систему неке земље онда и она и смртна казна представљају легализовано убиство па је у оба случаја искључена противправност и друштвена опасност.

Овакав случај је први пут у правној историји, изузимајући један кратак експеримент у бившем Совјетском Савезу, постојао у нацистичкој Њемачкој ције је Законом о еутаназији од 1936. године она легализована, па је постојала паралелно са смртном казном и *de jure* су представљале легализовано убиство. И смртна казна и еутаназија су масовно дистрибуиране. Махом, екстралегално.

Међутим, када еутаназија није легализована, него се спроводи само *de facto*, онда она представља кривично дјело убиства док смртна казна остаје законско убиство које се, дакле, не гони.

2) Резултат примјене и смртне казне и еутаназије је исти: вјештачки изазвана смрт неког лица.

3) И смртна казна и еутаназија су неопозиве, наравно када су извршене.

4) И код једне и код друге мјере постоји објективна могућност прешке која се ни у једном ни у другом случају не може исправити, исто као што постоји и могућност злоупотребе у било које сврхе. Ове могућности се увећавају у диктаторским и тоталитарним режимима када оба института могу послужити и служе елиминацији политичких противника и других „непогодних”. Међутим, до злоупотребе долази и из других, много прозаичнијих, мотива и разлога.

Фактичка могућност прешке и злоупотребе су традиционално врло снажни аргументи присталица смртне казне и противника еутаназије.

3. Разлике између смртне казне и еутаназије

У битном, разлике између смртне казне и еутаназије се огледају у следећем:

1) Смртна казна је кривична санкција која се изриче учиниоцу кривичног дјела за учињено кривично дјело, док је еутаназија акт милосрђа који се састоји у прекраћивању живота неизлечиво болесним или немоћним лицима када даљи живот, због своје безперспективности и патњи, нема никакве сврхе.

2) Смртна казна се изриче пресудом која је индивидуални акт судске власти док еутаназија то није. Она се никада не дозвољава и не спроводи пресудом.

3) Смртна казна је правни, тачније кривичноправни, институт док еутаназија то не мора да буде. Она се извршава и екстралегално а да при том задржава основна обележја акта милосрђа, за разлику од смртне казне која, када није легална, постаје убиство.

4) Разлика између еутаназије и смртне казне је и у томе што се еутаназија примењује и спроводи према неизлечиво болесним лицима којима савремена медицина не може помоћи, док се смртна казна извршава само над здравим осуђеником. Иде се толико далеко у поштовању овог критеријума да уко-

лико је осуђеник на смрт оболио, извршење казне се одлаже док овај не оздрави и тиме се „утодоби“ овој санкцији.

5) Смртна казна се у савременом свијету извршава стријељањем, вјешањем, електричном струјом, одсијецањем главе и слично, што значи чињењем, док се еутаназија врло често извршава нечињењем, тј. ускраћивањем љекова и лијечења. Истина, некада је и смртна казна извршавана и нечињењем (ускраћивањем воде, хране, ваздуха и сл.), али њена савремена историја не познаје овакав њен вид.

6) Док се број кривичних дјела која се штите смртном казном смањује, као и број држава које је имају у својим арсеналима кривичних санкција, докле се поље примјене еутаназије повећава и добија у масовности. Тенденција ширења примјене еутаназије је врло експлозивна док је тежња за редуцирањем смртне казне евидентна.

7) Еутаназију спроводе љекари док смртну казну извршава државни целат или група њих која је одређена одговарајућим законским или подзаконским актима. То је обично затворска стража или полиција која се специјализовала за послове јустификације. Љекар никада није целат.¹

8) Смртна казна се увијек појављује као „извјесно зло“ које се састоји у лишавању живота учиниоца кривичног дјела док је еутаназија „добро“ које се проводи према невином лицу.

9) Циљ сваке казне, па и смртне, је спречавање кривичних дјела у будућности, васпитни утицај на друге да не врше кривична дјела и јачање друштвене дисциплине грађана, њиховог морала и одговорности, док је сврха еутаназије ослобођење од даљих и непотребних патњи.

¹ У Сједињеним Америчким Државама као начин извршења смртне казне појављује се и давање смртоносне инјекције. То чини, обично, медицинско особље а не љекари који су са индигнацијом одбили да буду целати.

Уколико би еутаназија била легализована, и тамо гдје је то учињено питање је законске регулативе како и на који начин и по којем поступку би ова била извршена. Реално је очекивати да је врше љекари, што је и утврђено у земљама које је дозвољавају, али је неизвјесно ко би, на предлог љекара, њу дозвољавао. Уколико би то био суд или неки управни орган, који би доносио одлуку на предлог љекара, de facto би то била одлука оних који предлажу јер они који номинално одлучују немају медицинских знања.

ПОГЛЕДИ И МИШЉЕЊА

Мирослав Здјелар

адвокат у Новом Саду

ПРАВО У ПРЕСУДИ — ПРЕВАРА У ЖИВОТУ

Помрачени ум, са недостижним изумом свеопштег извртања друштвених норми и моралног „вјерују“, није могао заобићи судство и адвокатуру и оставити их да функционишу изван хаоса, јер су они унутар њега и представљају његов *via crucis*.

То је ствар која гради чињеницу за себе, којој не требају премисе доказивања, и то не само због тога што премисе хаоса још увек нису кодификоване у корпус правила, већ зато што пресудама којима се повериоцима после годину дана судовања досуђује стоти део њиховог реалног потраживања, да би се после шест или 12 месеци жалбеног поступка овај део смањило на хиљадити или милионити део њихове вредности — није потребан доказ примата. А ни доказ *легитимитета*, јер су све ове пресуде донели судови, у име народа, позивајући се на монетарни номинализам и одредбе чл. 277. 300, које одолевају времену и пркосе разуму на само једном аргуменуу свога постојања: веровању у апсурд.

Захтевима са девизним супстратом бавиле су се тзв. Агенције за утеривање дугова, а судови ребе. Сасвим је новог датума, из јула 92, једно становиште II степеног — још увек не и III степеног — суда које налази да је правично да се обрачун динарске противвредности девизног потраживања врши по курсу на дан исплате уз примену домицилних камата од дана пада у доцњу до исплате. Сасвим проста и јасна ствар. А звучи као Архимедово „еурека“, јер је код нас најтеже доказати најлогичније ствари и јер је код нас дозвољено и убијање права, само да би се заштитила категорија звана „виши друштвени интерес“. Категорија изван закона (и појединци с њом) иако нико никада није одредио правну *essentiu* овога појма.

Судство и адвокатура не служе ни држави ни народу, а ипак се крећу, путањом инерције, као нека покретна скаламе-

рија која брекће и испушта пару на сваком каменчићу, као да не припада ни овом времену ни овим људима.

Куда иде правосуђе?

Држава сигурно не види интерес у томе што правни поредак и правна сигурност свакодневно губе атрибут постојаности (то, ваљда, није потребно доказивати), па ипак, из месеца у месец, законе дерогира уредбама са обавезујућим дејством, а ове упутствима која имају извршну моћ.

Није интерес државе да привредни судови на територији Војводине не раде седам месеци, јер су судије разрешене, а да се нису стекли „потребни услови“ за избор нових (нико никада није сазнао зашто је за наступање ових „услова“ било потребно седам месеци, а не три или два месеца), да десетине хиљада предмета стоји нерешено а хиљаде нових се одлаже у картонске кутије по судским писарницама јер нема ко да их решава, а за то исто време стотине хиљада милијарди претвара се у бесконачни низ нула. Што су шпекуланти и преваранти добили прилику да на позиве за испуњење облигације, сада као лојални грађани и са поверењем у институције система, узврате: *платићу — по пресуди*. Или, у преводу: *преварићу те по закону*.

Све то није интерес државе, а ипак се дешава.

Исписују се нове странице социјалистичког и посткомунистичког правосуђа, којима је тешко наћи пандана, иако је историја пуна копија а тако је мало оригинала.

Народ, опет, који све види, ако би и разумео објективне разлоге зашто обећани модел правне државе, са савременим и демократским институцијама правне регулативе, по узору на најразвијеније земље света — касни, никако да утврви у главу како је могуће да постојеће правосуђе није у стању да обезбеди сасвим просте ствари, са којима почињу и завршавају се све представе о суду и судовању, од када је света и века:

да људи путем суда наплате дуг од оних који су им дужни, да их суд заштити од насиља оних који врше насиље, да им одреди правичну накнаду када доживе несрећу на послу или у саобраћају, да им досуди ускраћену зараду у предузећу или на њиви.

Па ипак, поента ове речи није ни на држави, којој очито правосуђе није прва брига (неко је проценио да већ годину и по дана има пречих ствари) ни на народу, који је навикао да са неспокојством улази у суд, а из њега, врло често и без наде.

О адвокатури је реч.

Огорчени и запрепашћени реаговали смо прошле зиме на благо наговештену могућност да држава хоће да „подржави“ и адвокатуру (у међувремену су подржављени неки други, иако се томе нимало нису надали). И заћутали. Задовољни наслеђеним степеном аутономије и правом да Комора по „својој вољи“ уписује у Именик адвоката и оне који су изгубили легитимитет за све друге уписе, а да то уместо ње не чини нпр. Министарство правде (узпред: оне који би и били одбијени, Врховни

суд у управном поступку, без изузетка, враћа адвокатури). Али, то је већ испричана прича... иако је у међувремену, од септембра 1991. године када је Предлог Закона о адвокатури поднет Народној окупштини Србије на усвајање (да би после „благот“ кршења процедуре, која се толерише, био скинут са дневног реда и за свих 12 месеци није стигао да се поново на њему нађе) — Комора дуплирала своје чланство. Адвокати су удвостручили редове, а за то време привредни судови нису радили, а неки редовни функционисали су са трећином потребног броја судија (Сомбор, нпр.).

Али, сада је разлог јачи, а немоћ већа. Адвокатура не може да обавља своју Уставом гарантовану функцију: не може да пружа правну помоћ категорији званој обичан грађанин. Обичан грађанин нема правну заштиту, а једино је он заправо и тражи (изузимајући оне којима спори и неефикасни судски поступак служи као „алиби“ за узимање закона у своје руке). Нема је, јер је сила заменила право, јер је на сцени аргумент снаге, а не снага аргумента. Они који имају моћ, презиру право, и то им већ доста дуго успева.

Адвокатура још није доживела судбину приземљених пилота, али је у фактичкој позицији да уграбује пластичне делове у челичне зупчанике.

Све је више оних који траже своју приватну правду, воде мали прљави рат за наплату свог потраживања. Ангажују се утеривачи дугова с оружјем и без оружја, као последица наметнутог начела да је „све дозвољено“ у буквалном смислу речи. Распад морала промовисао је превару и подвалу као *modus operandi*.

Адвокатура то мора да каже и да се обрати јавности. Мора захтевати да се исправљају неправде и отклањају апсурди тамо где су они настали понекад и само као резултат нечијег немара и нечије самовоље. Мора да указује на кршење закона — и онда када се то чини узалудним постом, да би и сутра била авангарда слободоумне и прогресивне мисли, да би била покретачка снага, а не резигнирани сведок. Да би испунила адвокатску традицију: борбу против зла и онда кад за успех нема још много изгледа.

А прави повод овој разграђеној мисли заправо је једна годишњица. Прошла је година дана откако је Међународна унија адвоката на 35. конгресу, у Мексику, августа 1991. године, усвојила Повељу *Правде за свакога*, полазећи од тога да безусловно право приступа правди треба да чини саставни део права признатих сваком појединцу, самом чињеницом припадности људском роду, без обзира на материјално стање и друштвени положај, без икакве дискриминације, а нарочито дискриминације засноване на годинама, полу, националности, етничком пореклу и било каквој религиозној и политичкој опредељености.

Југословенска адвокатура је потписала ову Повељу и обавезала се да ће код своје владе исходovati доношење одговарајућих аката, којима би се обезбедило функционисање механизма правде за свакога. Од тада до данас, нико о томе није рекао или написао ни једну једину реч.

То је заправо био повод за овај надсинхрони текст. Претходна поребења и паралеле сами су се наметнули, па личи на замењене тезе.

Чак и сам наслов.

Јер правда је ипак достижна, иако је спора. Зар не?

Мр Војин Мишић

НОВЕЛЕ УГОВОРА О ЗАКУПУ ПОСЛОВНИХ ЗГРАДА И ПРОСТОРИЈА

И. Увод

Уговор о закупу пословних зграда и просторија до сада је био регулисан Законом о закупу пословних зграда и просторија (*Сл. гласник СРС*, бр. 20/77, 37/77 и 21/90), али је овај Закон на основу Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија (*Службени гласник Републике Србије*, бр. 11/92) престао да важи, услед чега се на основу чл. 568 Закона о облигационим односима (ЗОО) на закуп пословних зграда и просторија примењују одредбе о уговору о закупу из чл. 567. и чл. 569—599. ЗОО. По својој природи уговор о закупу ствара трајнији правни однос између уговорних странака, због чега постоји потреба да се размотри правна судбина оних уговора о закупу пословних зграда или просторија који су закључени за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија и чије се временско важење протеже после престанка његовог важења. Зато треба размотрити, да ли се на те уговоре транзитивно (после престанка важења) примењује Закон о закупу пословних зграда и просторија, или се ретроактивно (са повратним дејством) примењују одредбе ЗОО о уговору о закупу.

Ради бољег сагледавања предмета разматрања потребно је изнети да се на уговоре о закупу пословних зграда и просторија који су престали да важе за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија не могу транзитивно или ретроактивно примењивати напред наведени закони. Ово због тога, што транзитивна или ретроактивна примена неког закона претпоставља постојање конкретног правног односа, услед чега непостојање правног односа искључује примену права. Потпуности ради, потребно је изнети да се на уговоре о закупу по-

словних зграда или просторија који су закључени после престанка важења Закона о закупу пословних зграда и просторија примењују одредбе о уговору о закупу из 300.

II. Материјално правно значење Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија

Уговори о закупу пословних зграда или просторија закључени пре ступања на снагу Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија на основу чл. 2. ст. 1. овога Закона остају на снази. Ово значи, да остају на снази сва права и обавезе које су уговорне странке унеле у текст уговора о закупу пословне зграде или просторије. Познато је да странке у уговорима не репулишу до танчина своја међусобна права и обавезе, већ да то препуштају диспозитивним одредбама закона. Диспозитивне одредбе Закона о закупу пословних зграда и просторија и диспозитивне одредбе 300 о уговору о закупу разликују се између себе, што ствара проблем, које се диспозитивне одредбе из ових закона примењују на уговоре о закупу пословних зграда или просторија закључене за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија чије се важење протеже после престанка његовог важења. Законско решење се налази у чл. 1106. 300, јер је у овој одредби прописано да се одредбе 300 не примењују на облигационе односе који су настали пре ступања на снагу 300. Ступање на снагу 300 у односу на закупе пословних зграда или просторија одређено је у чл. 568. 300 у вези са Законом о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија тако што су овим Законом отклоњене сметње из чл. 568. 300 за примену одредаба 300 о уговору о закупу на закупе пословних зграда или просторија. Ступањем на снагу Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија на основу чл. 1106. 300 ступиле су на снагу одредбе 300 о уговору о закупу на закупе пословних зграда или просторија, тако што се ове одредбе 300 примењују само на уговоре о закупу пословних зграда или просторија закључене после престанка важења Закона о закупу пословних зграда и просторија. Другим речима речено, из одредбе чл. 1106 300 произилази да се транзитивно примењују одредбе Закона о закупу пословних зграда или просторија закључене за време његовог важења и који важе после престанка његовог важења.

За транзитивну примену Закона о закупу пословних зграда и просторија потребно је да су испуњени следећи услови, и то:

— први, да је уговор о закупу пословне зграде или просторије закључен за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија, и

— други, да закупни односи створени уговором о закупу пословне зграде или просторије трају и после престанка његовог важења.

Ово је аргументација за транзиторну примену Закона о закупу пословних зграда и просторија, али постоји и аргументација за ретроактивну примену одредаба 300 о уговору о закупу на закупе пословних зграда или просторија.

Очигледно је да се аргументација о ретроактивном деловању одредаба 300 о уговору о закупу на закупе пословних зграда или просторија не може заснивати на тумачењу чл. 1106. у вези са чл. 568. 300, већ на разматрању због чега долази до укидања закона. До укидања одређеног закона, у конкретном случају Закона о закупу пословних зграда и просторија, долази због тога што су у пракси превазиђена његова законска решења, и што су законска решења из новог закона, дакле 300, боља од оних из укинутог закона. На ово се надовезује закључак да нема оправданог интереса да се транзитивно примењује закон који је престао да важи и да постоји оправдан интерес да се ретроактивно примењује нови закон, односно, да се одредбе 300 о уговору о закупу ретроактивно примењују на закупе закључене за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија и који трају после његовог престанка важења.

Прави одговор да ли примена новог или ранијег закона има већи оправдани интерес може се у овом случају дати употребивањем одредаба Закона о закупу пословних зграда и просторија са одредбама 300 о уговору о закупу. Компарација ових одредаба превазилази оквире овога рада, али илустрација ради изнесе се најбитније разлике између законских решења Закона о закупу пословних зграда и просторија и законских решења 300 о уговору о закупу.

— По 300 уговор о закупу је неформалан уговор, док је по Закону о закупу пословних зграда и просторија формалан уговор (обавезна писмена форма), а то значи да одредбе 300 о уговору о закупу уговорним странкама дају већу аутономију њихове воље у избору форме у којој ће закључити уговор о закупу пословне зграде или просторије.

— Услови за отказ уговора о закупу на неодређено време су по одредбама 300 о уговору о закупу повољније од одредаба Закона о закупу пословних зграда и просторија, јер се отказ уговора о закупу на неодређено време по Закону о закупу пословних зграда и просторија не може дати пре истека једне године од закључења уговора (чл. 28), док одредбе 300 о уговору о закупу не садрже ово ограничење.

— Ако у уговору о закупу на неодређено време није одређен отказни рок, он по Закону о закупу пословних зграда и просторија износи шест месеци (чл. 30), док по одредбама 300 о уговору о закупу он износи само осам дана (чл. 597. и чл. 358).

Све ово указује да наведене одредбе 300 о уговору о закупу дозвољавају динамичније разрешавање закупних односа на пословним зградама или просторијама, односно, да су одредбе 300 о уговору о закупу примереније постојећим тржишним односима, што је разлог да се оне ретроактивно примењују.

III. Процесно правно значење Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија

Судски поступак у вези са закуподавчевим отказом уговора о закупу пословне зграде или просторије закљученог на неодређено време био је регулисан у чл. 32 Закона о закупу пословних зграда и просторија. Престанком важења Закона о закупу пословних зграда и просторија престале су да важе и његове одредбе о отказном налогу, услед чега се после престанка његовог важења, спорови око отказа уговора о закупу пословних зграда или просторија решавају у редовном парничном поступку. То значи да закуподавац на основу отказа који је дао закупцу, или на основу отказа који је примио од закупца, може под условом да се купац и после протекла отказног рока налази у државини закупљене пословне зграде или просторије тужбом тражити од закупца предају државине пословне зграде или просторије која је била предмет закупа.

У Закону о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија није прописано како ће судови поступати у случајевима када је за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија покренут поступак за издавање отказног налога који није правоснажно окончан за време његовог важења. Најбоље је решење да се судски поступак оконча по оном процесном закону по коме је започет, дакле, по поступку прописаном у чл. 32. Закона о закупу пословних зграда и просторија. Аргументат за ово схватање је аналогна примена чл. 2. ст. 2. Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија у којој је прописано да ће се поступци у управним стварима који нису правоснажно окончани до дана престанка важења Закона о закупу пословних зграда и просторија окончати по његовим одредбама. Нема разлога да се ово правило аналогно не примени и на отказне налоге, дакле да се транзиторно примењују одредбе чл. 32. Закона о закупу пословних зграда и просторија. Услови за транзиторну примену одредаба чл. 32. Закона о закупу пословних зграда и просторија су:

— да је поступак за издавање отказног налога покренут за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија; и

— да тај поступак није правоснажно окончан за време његовог важења.

Поред овога решења могућа су и друга процесна решења која полазе од тога да се процесне одредбе о отказном налогу из Закона о закупу пословних зграда и просторија не могу примењивати после престанка његовог важења и да се зато морају примењивати процесна правила парничног поступка из ЗПП о редовном парничном поступку. Примена овога схватања захтева посебна процесна решења за сваку фазу судског поступка за издавање отказног налога, што у пракси може довести до нежељених последица.

Примера ради наводе се само нека процесна решења:

1. Ако је за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија поднет предлог за издавање отказног налога, али отказни налог није издат за време његовог важења, суд би могао на основу чл. 109. ЗПП тужиоцу вратити предлог за издавање отказног налога да тужилац употпуни предлог тако да он садржи све потребне елементе тужбе за предају државине.

2. Ако је за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија издат отказни налог и против њега благовремено изјављен приговор пре или после престанка његовог важења, суд би могао укинути отказни налог зато што у позитивном процесном праву више не постоји процесна форма одлучивања отказним налогом, па због недостатка прописане форме таква одлука не може стећи материјалну правноснажност. После укидања отказног налога суд би могао на основу чл. 109 ЗПП тужиоцу вратити његов предлог за издавање отказног налога да тужилац употпуни предлог тако да он садржи све потребне елементе тужбе за предају државине.

3. Ако је донета првостепена пресуда о отказном налогу за време важења Закона о закупу пословних зграда и просторија и против ње је изјављена жалба било за време његовог важења или после престанка његовог важења, другостепени суд би могао одлучивати о основаности жалбе, али не би могао укинути првостепену пресуду зато што се у њој одлучује о издатом отказном налогу. Ово због тога што првостепена пресуда представља прописану законску форму одлучивања која мериторно разрешава спорни закупни однос услед чега је она подобра за материјалну правноснажност.

4. Ако жалбени суд укине првостепену пресуду којом је одлучено о отказном налогу првостепени суд би у поновном поступку могао поступити на начин изнет у тач. 2.

Наведена процесна правила произилазе из чл. 1. Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија, јер се од дана престанка Закона о закупу пословних зграда и просторија не могу примењивати његове процесне одредбе, а то значи да се после престанка његовог важења морају отклонити последице примене његових процесних одредаба.

IV. Питање датума престанка важења Закона о закупу пословних зграда и просторија

У чл. 1. Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија прописано је да Закон о закупу пословних зграда и просторија престаје да важи са 31. 12. 1991. године, док је у чл. 3. Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија прописано да овај закон ступа на снагу осмог дана од дана његовог објављивања у *Службеном гласнику Републике Србије*, дакле 17. 03. 1992. године. Уколико датум 31. 12. 1991. године није штампарска прешка, поставља се питање са којим датумом је престао да важи Закон о закупу пословних зграда и просторија, да ли са 31. 12. 1991. године или са 17. 03. 1992. године, дакле са датумом ступања на снагу Закона о његовом престанку важења. Очигледно је да није могао престати важити са оба датума, и зато се мора одредити датум његовог престанка важења. По чл. 121. ст. 1. Устава Републике Србије, Закон о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија не може имати повратно дејство. Из овога произилази да је Закон о закупу пословних зграда и просторија престао да важи 17. 03. 1992. године. У вези са овим схватањем потребно је имати у виду чл. 22. Уставног закона за спровођење Устава Републике Србије по коме ће се до 31. 12. 1991. године ускладити са Уставом републички закони који нису у складу са Уставом Републике Србије. Ова одредба садржи општи интерес због кога на основу чл. 121. ст. 2. Устава Републике Србије Закон о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија може имати повратно дејство (ретроактивно) што би указивало да је Закон о закупу пословних зграда и просторија престао да важи са 31. 12. 1991. године.

Истина је да је уставност од општег интереса, али је исто тако и правна сигурност од општег интереса, и зато у овој ситуацији треба одредити који је претежнији од ова два интереса. Уговор о закупу је институт класичног Грађанског права, па зато одредбе ЗОУ о уговору о закупу и одредбе Закона о закупу пословних зграда и просторија садрже идентичне одредбе о битним елементима овога уговора (*esentialia negotii*), док се разликују у односу на његову форму и у погледу диспозитивних одредаба (*naturalia negotii*), па је због тога правна сигурност коју пружају одредбе Закона о закупу пословних зграда и просторија до дана ступања на снагу Закона о престанку важења Закона о закупу пословних зграда и просторија претежнија од њихове незнатно изражене неуставности, а то значи, да се оваквим тумачењем обезбеђује правна сигурност применом Закона о закупу пословних зграда и просторија у периоду од 1. 1. 1992. до 16. 03. 1992. године без озбиљнијег нарушавања уставности.

Колин Вилсон, „ПСИХОЛОГИЈА УБИСТВА”
 Градина, Ниш, I издање, 1990, 276 стр.
 (Превод дела: „Order of Assassins, Psychology of Murder”
 Colin Wilson)

Књига Колина Вилсона (чији је пуни, оригинални наслов *Red asasina, психологија убиства*) посвећена је једној особеној категорији убица које аутор назива асасинима.¹ Изворно, асасини су били припадници шиитске верске секте која је настала крајем XI века. Почивала је на фанатичној оданости следбеника вођама (који су носили титулу „Старац са планине”), по чијим су наложима у следећих век и по извршили низ убиства верских и политичких противника. Крајем XIII века уништили су их Монголи. О њима, и о индијским Тагима (или: Таговима), међу којима Вилсон налази везу у томе што и једни и други убијају „из убеђења”, основни подаци су дати у првом поглављу књиге.

„Асасини” о којима пише Вилсон су специфична, најмалобројнија група убица. Књига обилује, често веома детаљним, описима убиства, који аутору служе као илустрација и основ за закључке. Будући да су наведени примери, по аутору, репрезентативни, може се рећи да су „асасини” махом вишеструке убице, а убиства која извршавају неретко су презасићена насиљем. Док се „обичан” убица труди да прикрије све трагове свог злочина, али углавном признаје све када је суочен са доказима против себе, „асасин” убија дубоко уверен да поступа исправно, и често и не покушава да прикрије убиство. Њихови мотиви најчешће остају непознати, или несхватљиви, и након дуготрајних и темељних истрага, и спроведених судских поступака. Асасинација се од осталих убиства разликује и по томе што је код „асасина” иза очевидног мотива, ако и буде откривен, увек могуће открити и снажно деловање нагона за насиљем и уништењем, односно нагомилане деструктивне енергије, чијег се снажног унутрашњег притиска ови људи ослобађају извршавањем

¹ Осим термина „асасин”, Вилсон у неколико наврата, у уводу, користи и друге називе — „убица из гнушања”, „убица из задовољства”, „церебрални убица” — али констатује да ниједан од потоних не одговара у потпуности. И сам термин „асасин” употребљен је прилично слободно, на основу неких сличности ове категорије убица са припадницима секте асасина.

убиства. Коэффицијент интелигенције ових убица је, пише Вилсон, нешто изнад просечног. Они су сувише паметне и доминантне личности да би прихватили место које им друштво нуди, али недовољно паметни или доследни да наметну друштву своје услове. Није мали број „асасина“ који сматрају да је убиство легитимна реакција на покварено и декадентно друштво.² „За мудрог човека закони не постоје. Будући да су сви закони подложни грешци или изузетку, mudar човек мора сам да одлучи да ли да им се повинује или да их не поштује.“ Ова Дидроова мисао (коју у писму написаном непосредно пред погубљење цитира Прадо, један од „јунака“ ове књиге) може се сматрати својеврсним манифестом савремених асасина.

Након сумарног прегледа карактеристика ове групе убица, потребно је поменути и тврдњу да „асасини“ не убијају ради убиства самог, како то већини људи може да изгледа, већ убиство за њих представља креативни чин, начин самоиспуњења. Ова реченица може се сматрати ауторовом дефиницијом „асасина“, и, иако наведена на самом почетку књиге, представља и један од закључака који произлазе из разматрања датих у девет поглавља између увода и прилога. Основна питања на која Вилсон покушава да одговори тичу се разлога који доводе до настанка и нагомилавања поменуте деструктивне енергије, и чинилаца који доводе до тога да се те енергије извесни људи ослобађају управо кроз вршење злочина.

У трагању за објашњењем, Вилсон полази од поставки Шопенхауера и Ничеа. Наиме, у свом капиталном делу *Свет као воља и представа* Шопенхауер тврди да је воља за моћ основни нагон свих живих бића, и да и човек највише жуди за моћи. Та воља је бескорисна јер не поседује никакав одређени циљ осим непрестаног обнављања, али нас ипак води тако што потпомаже стварање илузија (религије, љубави, знања...), које нам дају привид сврховитости и значења. Ниче, такође, у вољи за моћи види најдубљи човеков нагон, али сматра да је човек у суштини сврховито биће, чија је воља средство еволуције у надчовека. Код здравих особа овај нагон се задовољава неким видом освајања (друге особе, власти и слично).

На ове филозофске основе, настављају се разматрања са становишта психологије. Тако, према Вилсону, Фројд Шопенхауерову несвесну вољу идентификује са либидом, и насилништво код мушкараца објашњава најпре као последицу сексуалних фрустрација, као својеврсни супститут силовања, а касније као резултат дејства танатоса. Међутим, ову дуго времена доминантну теорију оповргава већина постфројдистичких открића. Џејмс, Франкл, Маслов, и многи други, наглашавају да је за душевно здравље човека, његово понашање, па и опстанак у најтежим недаћама, нужно постојање како циља у животу, тако и воље да се тај циљ оствари. Надовезујући се на ове идеје, Вилсон нуди следеће објашњење: сваки

² У овом ставу Вилсон види, како га он назива, „церебрални елемент“, карактеристичан за ову категорију убица.

човек има неко осећање о себи, „слику о себи” која зависи од тога у којој мери учествује у ономе што се догађа око њега и у њему. Временом, у оним животним ситуацијама које се често понављају, човек постаје све мање активан; његово деловање у тим ситуацијама постепено прераста у навику. Контролу над активностима преузима део подсвести којег Вилсон назива „роботом” или „аутоматским пилотом” који је веома ефикасан и омогућава обављање свакодневних активности без већег свесног ангажовања и напора. Међутим, ово има и лошу страну, јер човек постепено постаје лењ и пасиван. „Робот” га умртвљује. То се, даље, одражава на слабљење „слике о себи”. Да би она била јасна и целовита, нужно је активно учешће у догађајима, нужно је постојање циља којем се стреми, и воље да се тај циљ уочи и достигне. Што више препуштамо „роботу” да управља нашим животом, осећај сопственог идентитета постаје све слабији. „Слика о себи” је све блеба и фрагментарнија. У екстремним случајевима, досадан и репетитиван живот доводи до менталног слома. Човек тада инстинктивно тражи неко интензивно узбуђење које ће га померити из таквог стања, и то жели да постигне најбрже што може. Будући да је до тада већ изгубио контролу над сопственим животом, та „пречица” се често испољава као злочин, и то злочин који за циљ има не убиство ради убиства, већ убиство као врло интензивно узбуђење које ће му повратити „слику о себи”, самопоштовање, или које ће га чак потврдити пред самим собом као креативно биће; ако притом особа чији се идентитет распада и нестаје спада у тзв. „доминантну двадесетину човечанства” (Паретову „елиту”), која тежи да доминира над другима, и у коју спада, по Вилсоновом тврђењу, и већина асасина, злочин ће имати не само сврху појачавања „слике о себи”, већ и кажњавање друштва. Вилсон се овде позива на Масловљеву хијерархију мотива, на којој су потребе за самопоштовањем и креативношћу на самом врху лествице. Наиме, док су убиства до почетка XX века углавном имала за циљ остварење „нижих”, елементарнијих, потреба (обезбеђење физичког опстанка, постизање личне сигурности, и сл.), почетком овог века запажа се пораст злочина који су у вези са задовољењем „виших” потреба. Вилсон тврди да је задовољење ових потреба у позадини и многих злочина који имају неки други, очевидни мотив у првом плану, као и да је то једино објашњење већине наизглед немотивисаних убиства. Он чак сматра да је убиство чији је циљ поновно успостављање идентитета типично за XX век. Садизам, који се при томе често испољава, није последица сексуалне изопачености убице (што је веома раширено мишљење), већ изопачене воље за моћи. Међутим, будући да остварење било које потребе вишег нивоа у крајњој линији има за циљ повећану друштвену интеграцију, убиство као асоцијална и антисоцијална активност не може омогућити њихово остваривање. У томе је апсурд насилништва убице. Вилсон такво понашање пореди са бацањем камена на фатаморгану — камен ће погодити оно што се налази на њеном месту, али не и фатаморгану саму. Циљ није остварен, али је неко (узалуд) страдао.

Вилсон сматра да су нереалне тврдње неких „асасина“ да чином убиства кажњавају друштво, пошто је и „друштво“ само једна фатаморгана. Реални су само појединци који бивају убијани. Страдају појединци, а не „друштво“. С друге стране, Вилсон управо у савременој цивилизацији и друштвеном устројству види основне факторе који доводе до настанка ове категорије убица. Цивилизација која не нуди смисао, већ само материјалну сигурност, која је у својој основи дубоко песимистична, у којој је човекова креативност спутана, која уништава наду, у којој је „клима страха и мржње сменила религију и хуманизам као премисе наше културе“, не даје никакву противтежу „цивилизацијској неурози“ која ствара самозване осветнике.

У поглављу насловљеном „Пут напред“, Вилсон указује на охрабрујуће резултате остварене у третману затвореника применом МекДугалове „терапије става“, која је усмерена на стварање позитивне и постојане слике о себи. Оптимистички звучи завршетак овог поглавља, у којем аутор наглашава да, ипак, постоје изгледи да насилнички злочини постану реткост, па и читаво друштво „креативно“. Потребно је само схватити да ни један човек није лишен нагона за значењем, за смислом, и не ускратити му значења која су изнад рутине и свакодневнице.

У прилогу на крају књиге, Вилсон износи своју теорију о томе ко је био чувени Џек Грбосек, типичан „асасин“, убица који је крајем осамдесетих година XIX века извршио више свирепих убиства, али никада није откривен и ухваћен. Наравно, Вилсонова теорија почива на поставкама изнетим у овој књизи.

Додајмо још неколико речи. Скраћивање наслова у преводу довело је до тога да наслов асоцира на много ширу тему од оне којом се ова књига заиста бави. На моменте, књига делује помало „раштркано“, пошто делови излагања нису систематизовани; појединим питањима аутор посвећује много више простора од оног који по свом значају (са становишта објашњења питања везаних за „асасине“) заслужују (нпр. у оквиру поглавља „Порнографија и закон смањеног улагања“, или „Синтеза по Достојевском“). Ипак, већ бројни примери који се у књизи наводе могу бити занимљиви сваком радозналном читаоцу. По мишљењу аутора ових редова, најтечнији, па и најбољи делови књиге су они у којима аутор, са становишта „хуманистичке“ струје у психологији, даје психолошки портрет „асасина“, и указује на оно што, по његовом мишљењу, нагони ове људе на вршење злочина.

Петар Теофиловић
асистент Правног факултета
у Новом Саду

ПРАВНА ПРАКСА

КРИВИЧНО ПРАВО

ТЕШКА КРАБА

(Чл. 166. став 1. тачка 3. КЗ Србије)

Када учинилац дође у стан оштећене и представљајући јој се лажно као радник електродистрибуције затражи да му ради контроле покаже признанице о плаћеној електричној енергији, па затим затражи чашу воде и када се оштећена тренутно удаљи, одузме новчаник са новцем, чини кривично дело тешке крађе на нарочито дрзак начин.

Из образложења:

Окривљени је испољио нарочиту дрскост када је ушао у стан оштећене под изговором да је запослен као радник у електродистрибуцији и захтевао од оштећене да му покаже признаницу о плаћеној разлици на име поскупљења електричне енергије, па када је ова то учинила затражио је да му донесе чашу воде и искористивши одсутност оштећене одузео новчаник који се ту налазио.

Овакве радње окривљеног су правилно квалификоване као кривично дело тешке крађе из члана 166. став 1. тачка 3. КЗ Србије, јер је окривљени одузео туђу покретну ствар у намери да њеним присвајањем прибави себи противправну имовинску корист, при чијем извршењу је испољио нарочиту дрскост.

(Пресуда Окружног суда у Београду Кж. бр. 1461/91 од 13. VI 1991)

* * *

ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА (Члан 364. ст. 1. тач. II. ЗКП)

Када првостепени суд утврди износ који је окривљени присвојио извршењем кривичног дела проневере, па потом оштећену организацију ради остварења имовинско правног захтева упути на парницу јер подаци кривичног поступка не пружају поуздан основ за пресуђење, пресуда је противуречна.

Из образложења:

Основано се жалбом јавног тужиоца указује да је првостепени суд у изреци пресуде као и у образложењу несумњиво утврдио да је окривљена присвојила новац у утврђеном износу, да би затим оштећену радну организацију ради остварења имовинско правног захтева упутио на парницу са образложењем да подаци кривичног поступка не пружају поуздан основ за пресуђење у вези са постављеним имовинско-правним захтевом.

Како првостепени суд несумњиво утврђује да је окривљени присвојио новац који му је поверен на раду у одређеном износу, не стоји одлука суда о упућивању оштећене организације на парницу, обзиром да је сходно члану 108. став 2. ЗКП првостепени суд имао поузданог основа за пресуђење, из чега произилази противуречност изреке пресуде и разлога датих у њеном образложењу.

Обзиром на изложено почињена је повреда одредаба кривичног по-

ступка из члана 364. став 1. тачка 11. ЗКП, па је првостепена пресуда укинута на основу члана 385. Закона о кривичном поступку.

(Решење Округног суда у Београду Кж. 2700/91 од 5. XI 1991)

* * *

ЈАВНА СЕДНИЦА (Члан 371. ЗКП)

Захтев браниоца за обавештавање о седници већа другостепеног суда који је поднет у допуни жалбе, после истека законског рока предвиђеног за жалбу, не обавезује суд да га обавести о седници већа.

Из образложења:

Бранилац оптуженог је после благовремено изјављене жалбе доставио и допуну жалбе у којој захтева да буде обавештен о седници већа другостепеног суда.

Међутим, захтев за обавештавање о седници већа који је поднет у допуни жалбе после истека законског рока предвиђеног за жалбу, не обавезује суд да ову странку обавести о седници већа.

(Пресуда Врховног суда Србије Кж. 568/91 од 18. IX 1991. и пресуда Округног суда у Београду К. бр. 56/91 од 21. V 1991)

* * *

САДРЖАЈ ПРИВАТНЕ ТУЖБЕ (Члан 435. став 1. ЗКП)

Околност да приватна тужба не садржи доказ о томе које су тешке последице наступиле код приватног тужиоца, не значи да тужба не садржи опис кривичног дела клевете.

Правоснажним решењем општинског суда одбачена је тужба приватног тужиоца против окривљеног за кривично дело клевете из члана 92. став 3. КЗ Србије.

Основано се захтевом за заштиту законитости указује да је првостепени суд учинио битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 364. став 2. ЗКП.

Наиме, тужба приватног тужиоца садржи све што је потребно да

би се по исто могло поступити у смислу члана 435. ЗКП, па и опис кривичног дела и предлог доказа које треба извести. Околност, што приватна тужба не садржи доказе о томе, које су тешке последице наступиле код приватног тужиоца, не значи да тужба не садржи опис кривичног дела.

Јер кривично дело клевете из члана 92. став 3. КЗС, постоји не само ако је оно што се износи или проноси таквог значаја да је довело до тешких последица за оштећеног, већ и ако је могло довести до таквих последица за оштећеног.

У конкретном случају оно што су окривљени износили за приватног тужиоца, да су причали по селу да приватни тужилац живи са својом мајком је таквог значаја да је могло довести до тешких последица за оштећеног.

Због тога, није било основа да се приватна тужба сходно члану 76. став 3. ЗКП врати на допуну, а тиме ни за одбацивање тужбе због непоступања по налогу суда.

(Пресуда Врховног суда Србије Кзз .52/91 од 15. XI 1991. и решење Четвртог општинског суда у Београду К. 1144/89 од 21. VIII 1989)

* * *

ЗАШТИТА ПРАВА СВОЈИНЕ (Чл. 56. Устава Републике Србије и чл. 37. Закона о основним својинско-правним односима)

Сви облици својине (државна, друштвена, задружна, приватна итд.) уживају једнаку правну заштиту те се ниједном облику својине не може дати већа правна заштита у односу на други облик својине, па у нашем правном поретку није прихватљиво да се на основу претпоставке утврђује да су шуме друштвена својина.

У својинској парници за повраћај непокретности тужени се може држати и пасивно тако што ће само оспоравати тужени захтев, али се тиме тужилац не ставља у повољнији положај јер он (а не тужени) мора доказати да је власник непокретности чији повраћај тражи и да се она налази у државини туженог.

Из образложења:

Побијаним пресудама се утврђује да тужени Ж. Г. није успео да докаже да је по пуноважном правној основу стекао право својине на спорном земљишту. Како се ради о шумском земљишту, а у одсуству исправа о својини, судови се позивају на правну претпоставку да је такво земљиште друштвена својина. Из тих разлога усвајају захтев за државину тужиоца предузећа за газдовање шумама и ба-везују туженог да наведене парцеле преда тужиоцу у државину.

По схватању Врховног суда наведени закључак супротан је правилима процесног и материјалног права.

Према правилима процесног права, свака страна дужна је да изнесе чињенице и доказе на којима заснива свој захтев и којим побива наводе и доказе противника. Применом ових процесних правила не може се сматрати да је основан захтев тужиоца и да тужилац као власник у конкретном случају има право на државину спорних непокретности само зато што тужени није успео да докаже да је власник тих непокретности. Наиме, тужени се у парници може и пасивно понашати, тако што ће само оспоравати захтев тужиоца. Тиме се тужилац не ставља у повољнији положај, јер он мора, и поред пасивног понашања туженог, да докаже све чињенице од којих зависи основаност његовог тужбеног захтева. Због тога се у конкретном случају не може сматрати основним захтев тужиоца само због тога што тужени није успео да докаже да је по пуноважном правној основу он постао власник спорне непокретности.

Поднетом тужбом се тражи предаја непокретности у државину као један од начина заштите права својине. Ова заштита се остварује својинским тужбама, а у првом реду тужбом за повраћај својине, која је предвиђена у чл. 37. Закона о основним својинско-правним односима. Да би тужилац успео у спору за повраћај права својине по чл. 37. наведеног закона мора доказати да је власник ствари чију државину захтева. Доказивање својине зависи од облика сти-

цања: ако је стицање дериватно и није уписано у јавне књиге, тужилац мора доказати да су и његови претходници били власници спорног земљишта. Ако је стицање својине оригинарно морају се доказати правне чињенице или правни акти који су подобни за оригинарно стицање својине. У конкретном спору није тако поступљено.

Поред тога, суд се у побиваној пресуди позива на правну претпоставку по којој су шуме друштвена својина ако нема супротних доказа. Пошто тужени није доказао да је стекао право својине на спорној шуми по овој претпоставци се сматра да је ова шума друштвена својина па се побиваним одлукама тако пресуђује. Међутим, у чл. 56. Устава Републике Србије прописано је да у Републици Србији постоји више облика својине (друштвена, државна, задружна, приватна итд.) и сви ови облици уживају једнаку правну заштиту. Овом уставном правилу је супротно да се једном облику својине даје већа правна заштита у односу на други облик својине, а наведеном правном претпоставком се управо даје већи облик заштите друштвеној својини. Због тога у нашем правном поступку није прихватљиво да се само на основу претпоставке да су шуме друштвена својина утврђује право друштвене својине на шумама.

Побијаним пресудама је погрешно примењено материјално право из чл. 37. Закона о основним својинско правним односима јер је усвојен тужбени захтев, иако нису утврђене све чињенице потребне за примену ове правне норме.

Стога је Врховни суд, а на основу члана 395. ст. 2. ЗПП укинуо обе нижестепене пресуде и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 1537/91 од 18. VII 1991)

* * *

ЗАШТИТА ДРЖАВИНЕ ИЗМЕЂУ СУДРЖАЛАЦА

(Члан 80. Закона о основним својинско-правним односима)

Сувласник породичне стамбене зграде изграђене на градском гра-

бевинском земљишту има, са другим сувласницима те зграде, заједничко и недељиво право сукоришћења земљишта под зградом и земљишта које је потребно за редовну употребу зграде, те ужива државинску заштиту како у односу на трећа лица, тако и у међусобним односима са другим сувласницима зграде и суддржаоцима земљишта ако га неки од њих онемогућава у досадашњем начину сукоришћења непокретности

Из образложења:

„Према утврђеном чињеничном стању тужилац и тужена, иначе разведени брачни другови сувласници су са уделима од по 1/2 идеалног дела породичне стамбене зграде израђене у Л. у ул. С. М. бр. 32 на кат. парцели бр. 10169.

Нижестепени судови су закључили да се у овом спору не ради о сметању тужиоца у суддржавини плаца у смислу чл. 80. Закона о основним својинско-правним односима, иако је на спорном плацу тужена без сагласности тужиоца саградила 5. децембра 1990. године шупу димензија 3x2 м ради смештаја огрева. Наиме, нижестепени судови сматрају да по наведеном законском пропису суддржалац уживе заштиту од осталих суддржалаца само ако је у потпуности искључен из вршења суддржавине, а што овде није случај па су одбили тужбени захтев тужиоца као неоснован.

Овакво правно схватање нижестепених судава не може се прихватити. Наиме, према одредби члана 80. Закона о основним својинско-правним односима суддржалац ужива заштиту по одредби чл. 75. истог закона, тј. заштиту од узнемиравања или одузимања државине (сметања државине) како у односу на трећа лица, тако и у међусобним односима са другим суддржаоцима, ако један од њих онемогућава другог у дотадашњем начину вршења фактичке власти на ствари која је у њиховој државини. Суштина ове законске одредбе је не само у праву суддржаоца на заштиту суддржавине у односу на трећа лица, како у случају одузимања тако и у случају сметања државине, већ и у праву суддржаоца на заштиту у међусобним односима са другим суддржаоцима због сметања

државине када је то сметање управљено на измену дотадашњег начина вршења фактичке власти, јер онемогућавање другог у дотадашњем начину вршења фактичке власти обухвата не само потпуно истискивање једног суддржаоца из државине већ и сужавање обима његове фактичке власти или њено отежано вршење.

У конкретном случају ради се о израђеном градском грабевинском земљишту на коме странке као сувласници породичне стамбене зграде постојеће на том земљишту, имају, у смислу одредбе чл. 12. Закона о основним својинско-правним односима, те одредби Закона о грабевинском земљишту и Закона о планирању и уређењу простора и просторном плану, заједничко и недељиво право коришћења земљишта под зградом и земљишта које је потребно за редовну употребу зграде док зграда постоји у утврђеним границама грабевинске парцеле.

Према одредби чл. 18. ст. 1. Закона о грабевинском земљишту недозвољено је и ометање коришћења градског грабевинског земљишта извођењем радова, постављањем објеката, смештајем материјала или другим сличним радњама, које се могу предузимати само на основу одобрења надлежног органа. Али, према одредби ст. 2. истог члана није искључена надлежност суда, с обзиром да спор странака као сувласника породичне стамбене зграде, у погледу коришћења грабевинске парцеле на којој се зграда налази представља имовинско-правни спор, чије решавање спада у судску надлежност.

С обзиром на изнето, ваљало је оба нижестепена решења укинута, јер је због погрешне примене материјалног права чињенично стање непотпуно утврђено.

Зато ће Општински суд у поновном поступку извођењем потребних доказа поуздано утврдити да ли је тужилац израдио шупу од стране тужене, а без сагласности тужиоца ометан у дотадашњем начину сукоришћења њиховог кућног плаца, с обзиром на неспорну чињеницу да између странака, ни споразумом, а ни одлуком ванпарничког суда, није уређен начин коришћења предметне грабевинске парцеле.”

(Одлука Врховног суда Србије Гзз 240/91 од 10. XII 1991)

ПОНИШТАЈ ТЕСТАМЕНТА
(Чл. 61. Закона о наслеђивању —
„Сл. гласник СРС“ бр. 52/74, 1/80,
25/82 и 24/84)

Лице које не спада у круг лица која би по законском реду наслеђивања била позвана на наслеђе кад не би било тестамена, нити би му услед поништења тестамена припало неко право из заоставштине, није активно легитимисано за вођење парнице за поништај тестамена

Из образложења:

„У поступку је утврђено да је сада пок. Р.М. дана 17. 9. 1990. године оставила судски тестамент од Р. бр. 861/90, по коме је сву своју непокретну и покретну имовину оставила туђеној С.

Тестатор је била маћеха тужиочева.

Имовина са којом је сада пок. Р. располагала тестаментом је била раније власништво тужиочевог оца В. који је уговором о доживотном издржавању исту оставио сада пок. Р. у накнаду за издржавање, што значи да је сада пок. Р. била власник те имовине у моменту располагања тестаментом. Међутим, тужилац сматра да има правног интереса да тражи поништај тог тестамена, јер је њиме обухваћена имовина његовог оца коју он, како сматра, као законски наследник има право да наследи, а поништај тестамена тражи због завештаоачеве мане у вољи приликом састављања тестамена.

Правилно закључивши да тужилац није активно легитимисан за вођење ове парнице у којој тражи поништај тестамена са разлога прописаним чланом 61. Закона о наслеђивању, пошто не спада у круг лица која би по законском реду наслеђивања била позвана на наслеђе, кад не би било тестамена нити би му услед поништења тестамена припала нека корист из заоставштине, судови су одбили тужбени захтев.

(Одлука Врховног суда Србије
Рев. 3381/91 од 5. II 1992)

* * *

**РАЗМАТРАЊЕ ВАЉАНОСТИ
ТЕСТАМЕНТА КАО ПРЕТХОДНО
ПИТАЊЕ**

Кад је оставински суд расправно заоставштину по тестаменту чија је ваљаност од стране наследника у том поступку доведена у питање, што је подразумевало упућивање странака на парницу, правоснажност одлуке оставинског суда ипак не спречава да се о захтеву о праву на наследство покрене парница у којој би се питање ваљаности тестамена разматрало, као претходно питање

Из образложења:

И поред тога што је тужилац као син пок. оставитељице оспорио ваљаност судског тестамена, којим је пок. оставитељица располагала својом имовином у корист тужене, као своје кћерке, изостала је у оставинском поступку одлука о упућивању странака на парницу, па је решење о наслеђивању постало правоснажно.

Тужилац је у парници затражио да се утврди да има право на наслеђе и таква парница је могућа, пошто се овлашћење тужиоца на покретање парнице у изнетим околностима јавља као санкција за пропуст суда да се спорно питање ваљаности тестамена расправи у контрадикторном поступку.

У том поступку питање ваљаности тестамена расправиће се као претходно питање, па при постојању изнетих околности, правоснажност оставинског решења о наслеђивању, није препрека за парницу коју је покренуо тужилац.

(Одлука Окружног суда у Сремској Митровици Гж. 113/92 од 6. II 1992)

* * *

ПОДЕЉЕНА ОДГОВОРНОСТ
(Члан 192. 300)

Кад путник зна да је возач у алкохолисаном стању и пристане на возњу, онда у случају настанка штете кривцом тог алкохолисаног возача постоји подељена одговорност возача и оштећеног путника јер се има узети да је путник при-

хватањем војње свесно преузео ризик могућег настанка штетних последица

Из образложења:

Тужени је свој приговор подељене одговорности образложио тиме да је тужилац знао да је возач, који је проузроковао саобраћајну незгоду возио у алкохолисаном стању јер су претходно заједно седели у ресторану и пили, па је на тај начин и тужилац допринео настанку штете.

По схватању Врховног суда, кад путник зна да је возач у алкохолисаном стању и пристане на војњу, онда у случају настанка штете, до које је дошло кривицом алкохолисаног возача постоји подељена одговорност њега и оштећеног путника, јер се има узети да је путник прихватањем војње свесно преузео ризик могућег настанка штетних последица.

Због тога је потребно, ради правилне примене материјалног права, у поновном поступку утврдити да ли је тужиоцу било познато да је возач возила у коме је тужилац био путник био у алкохолисаном стању када је преузео војњу, јер од тога зависи и питање основаности истакнутог приговора подељене одговорности од стране туженог.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 431/92 од 27. II 1992)

* * *

**ВРАЋАЊЕ (РЕСТИТУЦИЈА)
НАКОН РАСКИДА УГОВОРА**
(Члан 15. и 132. Закона о облигационим односима)

Ако је делимично извршен уговор раскинут страна која по основу реституције враћа примљено у извршењу уговора дужна је по начелу једнаких вредности узајамних давања вратити (платити) цену примљене ствари (аутомобила) која важи на дан исплате

Из образложења:

Тужитељи су поднели тужбу ради раскида споразума против оних учесника споразума о куповини путничког аутомобила узајамне по-

моћи, којима је испоручено уговорено возило.

Тужени у одговору на тужбу признали су основаност захтева ради раскида уговора и обавезу исплате 1/36 дела примљене уплате, али у номиналном износу са законском каматом рачунајући од дана доспелости до коначне исплате, док су оспорили преостали део тужбеног захтева до висине исплате 1/36 дела од уговорене фабричке продајне цене аутомобила марке „Застава“ тип „Југо 55“ која важи на дан исплате.

Према склопљеном споразуму од августа 1990. год. тачно су одређене обавезе учесника споразумевања у висини 36-тог дела цене возила производног програма Застава типа „Југо 55“ по редоследу испоруке на дан уплате и да су сви сувласници по 1/36 идеалних делова док се не купе свих 36 возила.

Није спорно да су тужени по тачно утврђеном редоследу и редовном уплатом доспелих рата свих учесника добили вредност уговореног возила. Након уплате 13 рате, више нико не плаћа дужну обавезу, јер су сви сем тужиоца склопили споразум о раскиду уговора од августа 1990. год.

Из тога, и мериторне изјаве странака, јасно следи правилан закључак првостепеног суда да тужени неће испунити своје обавезе, те према томе има места раскиду уговора и регулисању међусобних обавеза парничних странака по правилима за извршење двостраних уговора.

Неоснована је жалба тужених, јер се и по становишту овог суда не ради о алеаторном уговору и у случају реституције датог, односно примљеног у извршењу раскинутог уговора, обавезна страна је по начелу једнаке вредности давања дужна вратити све што је примила (1/36 дела стечене вредности возила уговореног типа) у току извршења наведеног споразума. Наиме, овај споразум је производио правна дејства у време када је дошло до уплате противвредности дела возила према цени на дан уплате, па из тога произлази да након раскида и губитком права сувласништва над возилима тужених, настаје обавеза на враћање одређене (еквивалентне) вредности. Нека друга обавеза би била несразмерна и против-

на одредби члана 15. Закона о облигационим односима.

Зато је жалбу тужених као неосновану овај суд одбио, а нападнуту пресуду потврдио.

(Пресуда Окружног суда Суботице Гж. 344/92 од 10. III 1992)

* * *

**ПРИВРЕМЕНА МЕРА У ПОСТУПКУ
ОДРЕЂИВАЊА НОСИОЦА
СТАНАРСКОГ ПРАВА
РАЗВЕДЕНИХ БРАЧНИХ
ДРУГОВА
(Чл. 267. и 268. ЗИП)**

Испуњени су услови за издавање привремене мере забране отуђења стана у поступку одређивања носиоца станарског права разведених брачних другова

Из образложења:

Тужитељ и тужени су бивши брачни другови, с тим што и након развода брака обоје и даље живе у стану са своје троје деце. Тужила је захтевала да се изда привремена мера забране отуђења предметног стана, која би била на снази све до правноснажног окончања поступка за одређивање носиоца станар-

ског права на предметном стану. Суд је нашао да су испуњени услови за издавање овакве привремене мере, у питању је привремена мера за обезбеђење неновчаног потраживања из чл. 267 ЗИП, а суд је нашао да је њено издавање оправдано, јер је тужила учинила вероватним да је ова мера потребна да би се спречило настајање ненадодиве штете по тужилу, у случају да тужени закључи купопродајни уговор са носиоцем права располагања на овом стану, јер би након тога могао захтевати као власник стана, исељење тужиле из стана, и осујетити је да у овом поступку евентуално оствари право да буде одређена за носиоца станарског права на овом стану. Из ових разлога издата је привремена мера забране отуђења предметног стана, која остаје на снази све до правноснажног окончања парнице између бивших брачних другова, за одређивање ко ће од њих бити одређен за носиоца станарског права на предметном стану.

(Пресуда Општинског суда у Новом Саду бр. П. 2066/91 и Окружног суда у Новом Саду Гж. 41/92)

**Приредио
Александар Воргић**

ХЕЛЕНА УЗЕЛАЦ

1941—1992

Када се животни пут заврши у утоци времена, испуњен догађајима онолико колико је човеков дух био спреман да тражи, да и узме, онда је лакши део задатка побројати године, навести податке.

Али, иза Хелене Узелац остаје мук. Не само због изненадног нестанка, него и због тога што има толико много ствари са којима треба почети, о којима треба рећи, а да те речи погоде осећања оних који трпе због њеног губитка и да та реч буде права реч о Хелени, о њеној личности, њеном животном креду, преданости којом се посвећивала људима, хуманости којом је знала и да зачуди и да задиви.

Неуморно је хитала, стизала на многе стране, многа је дела започела и ниједно није остављала, али одједном је све пресечено. Без најаве, у једном налету смрти. Све што би се могло и што би требало рећи неће бити речено, не само због опраниченог простора у часопису . . .

Хелена Узелац рођена је 1. IV 1941. године у Ердевику. На Правном факултету у Новом Саду дипломирала је 1964. године, а правосудни испит положила је 27. II 1967. године. Још у факултетском амфитеатру донела је одлуку коју није мењала: запослила се као адвокатски приправник 1964. године, принципал јој је био покојни Оливер Новаковић, а после две године проведене на месту општинског судије за прекршаје у Србобрану — 12. II 1969. године уписала се у Именик адвоката Војводине. Адвокатуром се бавила све до своје смрти, 24. VI 1992. године.

У молби за упис у Именик адвоката навела је да је адвокатура њен животни и једини избор, и те је речи у потпуности потврдила. Адвокатури је посветила сва своја знања, енергију и љубав. Имала је широку културу, говорила је енглески и немачки језик, имала је велики круг пријатеља, странака, сарадника, долазила је у контакт са многим јавним личностима, уметницима, људима који су били ангажовани на другом пољу ства-

ралаштва, али је увек с поносом истицала своју припадност адвокатури, и када је била на другим пословима, када је имала друге позивнице, осим оних судских.

Покојна колегиница Хелена била је велики хуманиста. Била је председник, и један од оснивача хуманистичког удружења Друштва за заштиту од насиља — SOS телефон. Била је на сталној линији са децом, отворила је многе дечије душе, удахнула им пољуљани оптимизам и веру у лепа дешавања у животу, заштитила је и помогла многим који су били изложени насиљу и многим којима је била ускраћена љубав.

Себе није штедела у свим активностима које је обављала. А имала је ретку енергију, енергију и истрајност адвоката.

И оне речи које је у опроштајном писму упутила кћерци „као да ми истиче пешчани сат, моја храброст понестаје“ само говоре о храбрости. Суочена са смрћу, могла је о њој да говори, да упути речи љубави, да охрабри своју кћер.

Умрла је прерано, у најбољем добу свог живота и адвокатске активности.

Букадин Поповић
адвокат у Новом Саду

САОПШТЕЊА

СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 26. 06. 1992. године, донета су следећа решења:

1. Утврђују се обавезе за треће тромесечје:

— месечна чланарина од 01. 07. 1992. износи	200.— динара
— месечна претплата за <i>Гласник</i> АКВ од 01. 06. 1992. износи	150.— "
— за Тарифу број 24. плаћа се	50.— "
— посмртни улог од 01. 07. 1992. износи по једном смртном случају	200.— "
2. Уписује се у Именик адвоката АКВ Јовановић Добривој, рођен 29. 02. 1952. у Вировитици, са седиштем адвокатске канцеларије у Футогу, Иве Лоле Рибара 42, а са даном 26. 06. 1992.
3. Брише се из Именика адв. приправника Јовановић Добривој, адвокатски приправник код Плачков Борба, адвоката у Новом Саду, а са даном 26. 06. 1992, због уписа у Именик адвоката ове Коморе. — Ослобођен плаћања уписине као адвокатски приправник.
4. Уписује се у Именик адвоката АКВ Буричић Момир, рођен 29. 06. 1957. у Зелини, Калесија, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Јанка Чмелика бр. 13, а са даном 26. 06. 1992.
5. Уписује се у Именик адвоката АКВ Милошевић Слободан, рођен 08. 11. 1954. у Лупоглави, са седиштем адвокатске канцеларије у Руми, Маршала Тита 139, а са даном 26. 06. 1992.
6. Уписује се у Именик адвоката АКВ Вишњић Драго, рођен 15. 09. 1946. у Драгњићима, са седиштем адвокатске канцеларије у Арадцу, Жарка Зрењанина бр. 13, а са даном 26. 06. 1992.
7. Уписује се у Именик адвоката АКВ Ристић Зоран, рођен 21. 06. 1953. у Котору, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Бране Дроњак бр. 16, а са даном 26. 06. 1992.
8. Уписује се у Именик адвоката АКВ Радујковић Коста, рођен 10. 11. 1964. у Новом Саду, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Булевар Револуције 50/1, а са даном 26. 06. 1992.
9. Уписује се у Именик адвоката АКВ Иванчић Дејана, рођена 05. 12. 1965. у Бачкој Паланци, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Михала Бабинке 36, а са даном 26. 06. 1992.
10. Брише се из Именика адв. приправника Иванчић Дејана, адвокатски приправник код Иванчић Веселина, адвоката у Бачкој Паланци, а са даном 26. 06. 1992, због уписа у Именик адвоката ове Коморе. — Ослобођена плаћања уписине као адвокатски приправник.

11. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Решин Бранислав, рођен 26. 01. 1947. у Меленцима, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Немањина бр. 26, а са даном давања свечане изјаве.

12. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Марић Стеван, рођен 21. 09. 1954. у Црвенки, Кула, са седиштем адвокатске канцеларије у Црвенки, В. Влаховића бр. 28, а са даном давања свечане изјаве.

13. Обнавља се условни упис у Именик адвоката АКВ Дмитровић Гордане, рођене 04. 09. 1957. у Бјеловару, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Народнoг фронта бр. 17, а са даном давања свечане изјаве.

14. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Зуровац Живана, рођена 04. 09. 1960. у Бачкој Паланци, са седиштем адвокатске канцеларије у Бачкој Паланци, Димитрија Туповића бб, а са даном давања свечане изјаве.

15. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Муста Јонел, рођен 06. 04. 1947. у Владимировцу, са седиштем адвокатске канцеларије у Банатском Новом Селу, Иве Лоле Рибара бб, а са даном давања свечане изјаве.

16. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Јуришић Иван, рођен 14. 01. 1939. у Сомбору, Доситеја Обрадовића 11, а са даном давања свечане изјаве.

17. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Коњовић Давид, рођен 21. 06. 1938. у Сомбору, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, Маршала Тита 10, а са даном давања свечане изјаве.

18. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Ковачевић Љубинко, рођен 05. 03. 1957. у Земуну, са седиштем адвокатске канцеларије у Старој Пазови, Трг Вељка Влаховића бр. 5, локал бр. 4, а са даном давања свечане изјаве.

19. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Мишина Петар, рођен 08. 01. 1942. у Косорима, Сиб, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Београдска бр. 15/2, а са даном давања свечане изјаве.

20. Условно се уписује у Именик адвоката АКВ Думић Драгомир, рођен 18. 06. 1949. у Бијелини са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Маршала Тита бр. 49, а са даном давања свечане изјаве.

21. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Купрес Славана, рођена 13. 11. 1964. у Београду, са адвокатско-приправничком вежбом код Булатовић Радоње, адвоката у Новом Саду, а са даном 26. 06. 1992.

22. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Глушчевић Симовљевић Снежана, рођена 29. 02. 1968. у Сремској Митровици, са адвокатско-приправничком вежбом код Милић Владимира, адвоката у Сремској Митровици, а са даном 26. 06. 1992.

23. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Рајакковић Миодраг, рођен 09. 04. 1967. у Шапцу, са адвокатско-приправничком вежбом код Мисиркић Борба, адвоката у Руми, а са даном 26. 06. 1992.

24. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Гуцуња Милан, рођен 22. 07. 1967. у Новом Саду, са адвокатско-приправничком вежбом код Гуцуња др Јована, адвоката у Новом Саду, а са даном 26. 06. 1992.

25. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Ристивојевић Саша, рођен 24. 12. 1966. у Суботишту, са адвокатско-приправничком вежбом код Тамаш Карла, адвоката у Руми, а са даном 26. 06. 1992.

26. Уписује се у Именик адвокатских приправника АКВ Кочалка Степа, рођен 08. 05. 1967. у Зрењанину, са адвокатско-приправничком вежбом код Танчић Љубише, адвоката у Зрењанину, а са даном 26. 06. 1992.

27. Одбија се евидентирање уговора о пружању правне помоћи и заступању сачињен између Винокић Богдана, адвоката у Новом Саду, и Агенције за инжењеринг, маркетинг и интелектуалне услуге „Поп — агенција“ из Новог Сада.

28. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Узелац Хелена, услед смрти са даном 24. 06. 1992. — Булатовић Радоња адвокат у Новом Саду разрешава се дужности привременог заменика Узелац Хелене. — Томић Радмила, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Узелац Хелене.

29. Узима се на знање да су Бети Станко и Ристић Драгослав, адвокати у Новом Саду, раскинули уговор о удруживању, те да од 01. 07. 1992. године настављају са радом у својим адвокатским канцеларијама, као самостални и инокосни адвокати.

30. Узима се на знање да је Кондан Еуђен, адвокат у Алибунару, привремено спречен да обавља адвокатску делатност због мобилисања у резервни састав ЈНА, почев од 09. 06. 1992.

31. Кондан Емилијан, адвокат у Алибунару, одређује се за привременог заменика одсутном Кондан Еуђену, адвокату у Алибунару, до његовог повратка из резервног састава ЈНА.

32. Узима се на знање да је Плећаш Драгица, адвокатски приправник, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Кнежевић Симе, адвоката у Новом Саду, дана 12. 06. 1992., те да исту наставља 13. 06. 1992. код Секулић Драгомира, адвоката у Новом Саду.

33. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Ранчић Саша, адвокатски приправник у Новом Саду, са адвокатско-приправничком вежбом код Секулић Драгомира, адвоката у Новом Саду, са даном 30. 06. 1992.

34. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Радмиливић Љиљана, адвокатски приправник у Новом Саду, са адвокатско-приправничком вежбом код Божићевић Милана, адвоката у Новом Саду, са даном 18. 05. 1992.

35. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Кнежевић Јован, адвокатски приправник у Вршцу, са адвокатско-приправничком вежбом код Половина Марије, адвоката у Вршцу, са даном 20. 05. 1992, због заснивања радног односа.

36. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Јовешковић Василије, адвокатски приправник у Сремској Митровици, са адвокатско-приправничком вежбом код Маринковић-Видовић Маје, адвоката у Сремској Митровици, са даном 01. 05. 1992, због истека адвокатско-приправничке вежбе.

37. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Митровић Милош, адвокатски приправник у Сремској Митровици, са адвокатско-приправничком вежбом код Митић Владимира, адвоката у Сремској Митровици, са даном 31. 05. 1992, због престанка адвокатско-приправничке вежбе.

38. Узима се на знање да је Стојановић Гордана, адвокат у Зрењанину, прекинула породичко одсуство и да је наставила са радом почев од 15. 05. 1992. — Бераков Зорица, адвокат у Зрењанину, разрешава се дужности привременог заменика Стојановић Гордане, адвоката у Зрењанину.

39. Узима се на знање да је Никић Јелена, адвокат у Новом Саду, прекинула породичко одсуство и да је наставила са радом почев од 01. 06. 1992. — Шећеров Урош, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика Никић Јелене, адвоката у Новом Саду.

40. Узима се на знање да је Павићевић Миланко, адвокат у Новом Саду, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у улицу Максима Горког број 7, почев од 11. 06. 1992.

41. Узима се на знање да је Поптешин Лазар, адвокат у Новом Саду, преселио седиште своје адвокатске канцеларије на адресу Народ-ног фронта 51/4, почев од 01. 06. 1992.

42. Узима се на знање да је Јелић Стева, адвокат у Новом Саду, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у улицу Париске кому-не бр. 29, почев од 01. 07. 1992.

43. Узима се на знање да је Петров Драгомир, адвокат у Бачкој Паланци, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у ул. Жарка Зрењанина бр. 74, почев од 08. 06. 1992.

44. Узима се на знање да је Митрић Војислав, адвокат у Вршцу, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у улицу Ж. Зрењанина бр. 45, почев од 05. 06. 1992.

45. Узима се на знање да је Сивчев Бранислав, адвокат у Кикинди, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у ул. Генерала Драп-шина бр. 82, почев од 01. 06. 1992.

46. Узима се на знање да је Грујић Душан, адвокат у Сомбору, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у ул. Илије Берчанина бр. 10, почев од 01. 06. 1992.

47. Узима се на знање да је Проданић Владимир, адвокат у Сонти, преселио седиште своје адвокатске канцеларије у Сомбор, Станка Опсе-нице 2/2, почев од 26. 06. 1992.

48. Евидентира се Уговор о сталном заступању и обављању прав-не помоћи закључен дана 01. 06. 1992. између Приватног предузећа за трговину на велико „Амазон“ из Петроварадина и Шуковић Петра, ад-воката у Новом Саду.

49. Евидентира се Уговор о пружању правних услуга закључен дана 01. 06. 1992. између ПИ „Др Петар Дрезгић“ из Сремске Митровице и Вујичић Радомира, адвоката у Сремској Митровици.

Управни одбор

**ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ**

**излази 12 пута годишње
у месечним свескама**

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине. Годишња претплата за 1992. г. је 1.800.— динара. — Претплата за иностранство је 40 USA долара — Цена једне свеске је 150.— динара. — Претплата се може уплатити у пошти на рачун број 65700-678-2047 са назнаком „за Гласник”.
Тираж: 1200 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1. алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Штампа: „Просвета”, Нови Сад

